

โกสมพิกวตถุ

“ปเร จ น วิชานนุตีติ อิมं ธมฺมเทศน์ สตุถา เขตวเน วิ
หฺรณโต โกสมพิเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ”

พระวินัยตรงกับพระธรรมกถึกเถียงกันเรื่องพระวินัย
ด้วยเรื่องเล็กน้อย นำไปสู่ความแตกแยกของคณะสงฆ์
ทายกทายิกและเหล่าเทวดาผู้อุปัฏฐาก

โกสมพิยํ ทิ โฆสิตารามे प्लजस्तप्लजस्तप्रिवारा तेषु भिक्षु
विहंसुः विनयरो ज धम्मกถिโก ज ฯ

เตสุ धम्मกถिโก เอกทิวสं สรีรวลลขं กตฺวา อุทกโกฏฺฐเก
आज्जनउत्तगावसेसं पाचने जपेत्त्वा भिक्षुमि ฯ

पञ्चा विनयरो तत्तु पวิष्णुञ्ज तं उทกं तिसुवा भिक्षुमित्त्वा
อิตรं पुञ्चि “आवुโส तया उทकं जपित्तनुति ฯ” “आम आवुโสति ฯ” “กั
ปเนตฺถ อาปตฺติภาवं न चानาสีติ ฯ” “आम न चानामीति ฯ”
“โหิตาวุโส, เอตฺถ อาปตฺตีติ ฯ” “เตนहि ปฏิกฺกริสฺสามิ นนฺติ ฯ”
“สเจ ปน เต आवุโส อสฺสจิจฺจ อสฺตिया กตं, นตฺถ อาปตฺตีติ ฯ”
โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนापตฺติทิฏฺฐิ อโหสิ ฯ

วินยโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ “อัยม ธมฺมกถิโก อาปตฺตี อาปช
ชฺมานปี น ชานาสีติ आरोजेसि ฯ”

ते तसुस निसฺสิตเก तिसुवा “ตุมฺหากं อุปชฺฌायो อาปตฺตี อาปช
ชิตฺวาปิ อาปตฺติภาवं न चानาสีति आहंसु ฯ” ते कन्त्वा अत्तโน
उपชฺฌायसु आरोजेसु ฯ

โส เอวมาห “อัยม วินยธโร ปุพฺเพ “อนาปตตีติ วตฺวา อิทา
นิ ‘อาปตตีติ วตฺติ, มุสวาที เอโสติ ฯ เต คนฺตฺวา “ตุมหากํ
อุปชฌาโย มุสวาทีติ กถยีสฺสุ ฯ
เต เอวํ อณฺณมณฺณํ กถหํ วทฺตมยีสฺสุ ฯ

ตโต วินยธโร โอกาสํ ลภิตฺวา ธมฺมกถิกสฺส อาปตฺติยา อทสฺส
เน อุกฺเขปนียกมฺมํ อกาสิ ฯ ตโต ปญฺจาย เตสํ ปจฺจยทายกา อุปญฺจา
กาปี เทว โกญฺจาสา อเหตุสฺสุ ฯ

โอวาทปฏิกุคาคาหิกา ภิกฺขุณิโยปี อารกฺขเทวตาปี ตาสํ สนฺทิจฺจสมฺภต
ตา อากาสญฺจเทวตาปี ยาว พุรฺหมโลกาปี สพฺเพ ปุณฺชชฺชา เทว
ปฺกฺขา อเหตุสฺสุ ฯ ยาว อกฺนิญฺจภวฺนา ปน เอกนินฺนาทํ โก
ลาหฺลํ อคมาสิ ฯ

ประโยค ยกวัตร

อเถโก ภิกฺขุ ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวายํ
กมฺเมเน อุกฺขิตฺโตติ ลทฺธิ อุกฺขิตฺตานวฺตฺตกานํ “อธมฺมิเกเน กมฺเมเน
อุกฺขิตฺโตติ ลทฺธิ อุกฺเขปกเกหิ วาริยมาเนนปี จ เตสํ ตํ อนุปริวาเรตฺวา
วิจฺรณภาวํ อาโรเจสิ ฯ

พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคิกัน

ภควา “สมคฺคา กิร โหนฺตุติ เทว วาเร เปเสตฺวา “น อิจฺฉนฺติ
ภนฺเต สมคฺคา ภวิตฺนฺติ สุตฺวา ตตฺติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ, ภินฺ

โน ภิกขุสงฺโฆโมติ สุตฺวา เตสํ สนฺติกํ คนฺตฺวา, อุกฺเขปกาณํ อุกฺ
 เขปเน อิตเรสญฺจ อาปตฺติยา อทสฺสเน อาทิณฺวํ กเถตฺวา ปุณฺ เตสํ
 ตตฺถเว เอกสึมาຍํ อุโปสถาทีนึ อนุชานิตฺวา ฆตฺตคฺคาทีสุ ฆณฺฑน
 ชาตानํ “อาสนนฺตริกาย นิสีทิตพฺพนฺติ ฆตฺตคฺเค วตฺตํ ปญฺญาเปต
 วา “อิทานิปี ฆณฺฑนชาตา วิหรนฺตีติ สุตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา “อลํ
 ภิกฺขเว มา ฆณฺฑนนฺตฺวาทีนึ (วจนานึ) วตฺวา “ภิกฺขเว ฆณฺฑนกลห
 วิคฺคหวิวาทา นามเต อนตฺถการกา, กลหํ นิสฺสาย หิ ลฺลุกฺกิกกาปี
 สกฺกนิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสึตีติ ลฺลุกฺกิกชาตกํ กเถตฺวา “ภิกฺข
 เว สมคฺคา โหถ มา วิวทถ; วิวาทํ นิสฺสาย หิ อนนฺกสทสฺสวณฺณกาปี
 ชีวิตกฺขยํ ปตฺตาติ วณฺณกชาตกํ กเถสิ ฯ

เอวปี เตสุ วจนํ อนาถิยนฺเตสุ, อญฺญตเรน ฌมฺมาทีนา
 ตถาคตฺสส วิเหสํ อนิจฺจนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ฆควา ฌมฺมสฺสามิ,
 อปโปสฺสกุโก ฆนฺเต ฆควา ทิฏฺฐฌมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหฺรตฺ; มย
 เมเตน ฆณฺฑนเนน กลเหเน วิคฺคเหเน วิวาทเน ปญฺญาอิสฺสามาติ วุต
 เต, “ภูตปฺพุพฺ ภิกฺขเว พาราณสียํ พุรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโห
 สึตี พุรหฺมทตฺเตน ทีฆีติสฺส โกสฺสรณฺโถ รัชฺชํ อจฺฉินฺทิตฺวา
 อญฺญาตกเวเสน วสนฺตฺสส มาริตกาถเวจฺว ทีฆาวุกฺมาเรน อตฺตโน
 ชีวิตเต ทินฺเน, ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตฺวา “เตสํ
 หิ นาม ภิกฺขเว ราชนํ อาทิณฺนทณฺฑานํ อาทิณฺนสตฺถานํ เอวรूपํ ขน
 ติโสฺรจฺจํ ฆวิสฺสติ, อธิ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ; ยํ ตุมฺเห เอวํ ส
 วากฺขาเต ฌมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ฆเวยฺยาถ โส
 ตา จาติ โอวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาคฺตุํ อสฺกจฺิ ฯ

พระสาสดาทรงระอาเสด็จไปจำพรรษาอยู่ที่รักรจิตวัน

โส ตาย อากิณฺณวิหารตาย อุกฺกณฺจิตโต “อหํ โข อิทานิ อากิณฺโณ ทุกฺขํ วิหฺรามิ, อิมํ จ ภิกฺขุ มม วจันํ น กโรนฺติ; ยนฺนุนาหํ เอโก คณฺมหา วุปกฺกฺวจิ วิหเรยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา โกสมฺพิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอกโก ว อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย พาลกฺโลณการามํ คนฺตฺวา ตตฺถ ภคฺตุเถรสฺส เอกจาริกวตฺตํ กเถตฺวา ปาจันวํสมิกทาเย ติณฺณํ กุลปฺตฺตานํ สามคฺคีรฺสถานิสฺสํ กเถตฺวา, เยน ปาโรเลยฺยกํ, ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สุทํ ภควา ปาโรเลยฺยกํ อุปนิสฺสาย รกฺขิตฺวานสณฺฑเท ภทฺทสาลมูเล ปาโรเลยฺยเกน หตฺถินา อุปฺภุจฺยมาโน ผาสุกํ วสุสวาสํ วสิ ฯ

พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ

โกสมฺพิวาสินปิ โข อุปาสกา วิหารํ คนฺตฺวา สตุถารํ อปฺสฺสนฺตฺวา “กฺุหิ ฆนฺเต สตุถาติ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ เต ภิกฺขุ อาหํสฺสุ “ปาโรเลยฺย กวนสณฺฑทํ คโตติ ฯ “กึการณา ฆนฺเตติ ฯ “อมฺเห สมคฺเค กาทฺตุวายมิ, มยํ ปน น สมคฺคา อหฺมุหฺมาติ ฯ “ฆนฺเต ตุมฺเห สตุถฺสนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมคฺคา น อหฺวตฺถาติ ฯ “เอวมาวุโสติ ฯ

มนุสฺสา “อิมํ สตุถฺ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมคฺคา น ชาตา; มยํ อิมํ นิสฺสาย สตุถารํ ทฏฺฐํ น ลภิมฺหา; อิมํสํ เนว อาสนํ ทสฺสาม, น อภิวาทนาทีนิ กริสฺสามาติ ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สามิจิมตฺตกํปี น กริสฺสุ ฯ

เต อปฺปาหารตาย สุสฺสมานา กติปาเหเนว อฺชุกา หุตฺวา
 อณฺณมณฺณํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา “อุปาสกา มยํ สมคฺคา
 ชาตา, ตุมฺเหปี โน ปุริมสทิสฺสว โหเถติ อาหํสุ ฯ “ขมาปีโต
 ปน โว ภนฺเต สตฺเถติ ฯ “น ขมาปีโต อาวฺโสติ ฯ “เตนหิ
 สตฺถารํ ขมาเปถ, สตฺถุ ขมาปีตกาเล มยํปี ตุมฺหากํ ปุริมสทิสฺสา ภวิสฺสุ
 สามาติ ฯ เต อนฺโตวสุสฺสาเวเน สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตุํ อวิสฺหนฺตา
 ทุกฺเขเน ตํ อนฺโตวสุสํ วิตฺตินาเมสุํ ฯ

พลาซ้างปารีไลยกะและถึงอุปัฏฐากจากพระพุทธองค์

สตฺถา ปน เตน หตฺถินา อฺปฺภูจฺยมาโน สุขํ วสิ ฯ โสปี คณฺ
 ปหาย ฬาสฺวิหารตฺถาย ตํ วนสนฺทํ ปาวิสสิ ฯ

ยถาห ? (ธมฺมสงฺคาหกาจริโย ยถา อาห)

ธมฺมสงฺคาหกาจริโย เอวํ อาห “อถสุสฺส เอตทโหสิ

“อหํ โข อากิณฺโณ วิหฺรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกลฺเภหิ
 หตฺถิจฺฉาเปหิ, ฉินฺนคฺคานิ เจว ติณฺนานิ ขาทามิ, โอบคฺคฺโคภคฺคฺคณฺจ
 เม สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ, โอบคฺคฺโคภคฺคฺคณฺจ
 เม อุตฺตฺติณฺณสุสฺส หตฺถินิโย กายํ อฺปนฺนิมฺสนฺตฺติโย คจฺจนฺติ, ยนฺนุนาหํ
 เอโก คณฺมฺหา วุปกฺกฺวจิ วิหเรยฺยนฺติ .... ฯ

อถโห โส หตฺถินาโค ยฺฐา อปฺกุกมฺม, เยน ปารีเลยฺยกํ (อตุถิ)
 (เยน) รกฺขิตฺวานสนฺทฺโต (อตุถิ) (เยน) ภทฺทสาลมฺมูลํ (อตุถิ) เยน ภควา
 (วิหฺรติ), เตนฺอุปสงฺกมิ;

อุปสงกมิตวา จ ปน ภควนตํ วนทิตวา โอลเณโต อณฺณํ กิลฺลจ
 อทิสฺวา ภาทสาณมฺลํ ปาเทน ปหรนฺโต ตจฺเจตฺวา โสณฺทาย สาขํ
 คเหตุวา สมฺมชฺชึ; ตโต ปฏฺจาย โสณฺทาย ฃมฺภํ คเหตุวา ปานียํ
 ปรีโกชนียํ อุปฺภูจเปตฺติ; อุนฺโททเกน อตฺเถ สติ, อุนฺโททกํ
 ปฏฺิยาเทตฺติ (จัดแจง ตกแต่ง ตระเตรียม) ฯ

ถลํ ? อุนฺโททกํ ปฏฺิยาเทตฺติ (อิตฺติ)

“หตฺเถน กฏฺจานึ ฃมฺลิตฺวา อคฺคึ สมฺปาเทตฺติ, ตํ ทารุณึ
 ปกฺกชิปนฺโต ชาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจฺิตฺวา ทารุทณฺฑเกน
 ปวณฺณฺเจตฺวา ปรีจฺฉินฺนายน ชุทฺทกโสณฺฑทึยํ จิปตฺติ (อิตฺติ); ตโต หตฺถํ โอ
 ตาเรตฺวา อุกทสฺส ตตฺตภาวํ ชานิตฺวา คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทตฺติ ฯ

สตฺถา “อฺทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยฺยกาติ วตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา
 นหายตฺติ ฯ อถสฺส นานาวิธานึ ผลานึ อหริตฺวา เทตฺติ ฯ

ยทา ปน สตฺถา คามํ ปิณฺฑทาย ปวิสตฺติ; ตทา สตฺถ
 ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺจาเปตฺวา สตฺถารา สทฺธิเยว คจฺฉตฺติ ฯ

สตฺถา คามุปจารํ ปตฺวา “ปารีเลยฺยก อีโต ปฏฺจาย ตยา
 คนฺตํ น สกฺกา, อاهر เม ปตฺตจิวฺรนฺติ อหาราเปตฺวา คามํ
 ปิณฺฑทาย ปวิสตฺติ ฯ

โสปี ยาว สตฺถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเวย จตฺวา สตฺถุ อากมฺนกาเล
 ปจฺจुकฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา วสนฺภูจฺจาเน
 โอตาเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชตฺติ, ... รตฺตี วาลมิก-ปรีปนฺถนึ
 วารณฺตถลํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑทาย คเหตุวา “สตฺถารํ รกฺขิสฺสามึ
 ตฺติ ..... ยาว อรฺุณฺคฺคมนฺนา วนฺสณฺฑทสฺส อนฺตฺรณฺตเร วิจฺรตฺติ ฯ

ตโต ปฏฺจายเยว กิร โส วนสณฺโฑ รกฺขิตวนสณฺโฑ นาม ชาโต ฯ
 อรุณฺเ อุกฺคเต, ... มุโขทกทานํ อาที กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺ
 ตานี กโรติ ฯ

ลึงถวายน้ำผึ้งพระพุทธองค์

อเถโก มกฺกโณ ตํ หตฺถิ อฏฺฏจาย สมฺภูจาย ตถาคตฺส อภิสมา
 จาริกํ กโรนฺตุํ ทิสฺวา “อหํปิ กิณฺจิทฺเวว กริสฺสามิตี .... วิจฺรนฺโต เอก
 ทิวสํ นิมฺมกฺขิกํ ทณฺฑทกมรฺฐปฺภลํ ทิสฺวา ทณฺฑทกํ
 ภณฺชิตฺวา ทณฺฑทเกเนว สทฺธิ มรฺฐปฺภลํ สตฺถุ สนฺตีกํ หริตฺวา
 กทลิตฺตตํ ฉินฺทิตฺวา ตตฺถ จเปตฺวา อทาสี ฯ สตฺถา คณฺหิ ฯ

มกฺกโณ “กริสฺสตี นุ โข ปรีโภคํ.....น กริสฺสตีตี ..โอโถเกนฺโต
 คเหตุวา นิสินฺนํ (สตฺถารํ) ทิสฺวา “กึ นุ โขตี จินฺเตตฺวา ทณฺฑทโกภฺภิ
 คเหตุวา ปรีวตฺเตตฺวา อุปฺธาเรนฺโต อณฺฑทกานี ทิสฺวา ตานี สณฺิกํ
 อปเนตฺวา ปฺน อทาสี ฯ สตฺถา ปรีโภคมกาสี ฯ

โส ตฺถุจฺมานโส (หุตฺวา) ตํ ตํ สาขํ คเหตุวา นจฺจนฺโต อฏฺฏจาสี ฯ
 อถสฺส คหิตฺสาขาปี (อสฺส) อกฺกนฺตฺสาขาปี ภิชฺชิ ฯ

โส เอกสฺมี ขาณฺมตฺถเก ปตฺติตฺวา, นิพฺพิทฺชคตฺโต ปสนฺเนเนว
 จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตฺธีสภวเน ตีสโยชนิกเก กนฺกวิมานเ นิพฺพตฺติ,
 อจฺจราสหสฺสปรีวาโร อโหสิ ฯ

พระอานนทมูลนิมิตต์พระบรมศาสดากลับวัดเชตวัน

ตถาคตฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อุปฺภูจฺยิมานสฺส วสนภาโว สกถชฺม
 พุทีเป ปากโณ อโหสิ ฯ สาวตฺถีนครโต “อนาถปิณฺฑทโก วิสาขา

มหาอุปาสิกาติ เอวมาทีนิ มหากุลานิ อานนทตเถรสสุ สาสัน ปิถินิ
 สฺ “สตถาริ โน ภานเต ทสฺเสถาติ ฯ

ทิสาวาสินปี ปญจสตา ภิกฺขุ วุตถวสฺสา อานนทตเถริ อูป
 สงฺกมิตฺวา “จิสฺสฺสุตา โน อาวุโส อานนท ภควโต สมฺมุขา ฅมฺมิ
 กถา; สาทฺฐ มยฺ आवุโส อานนท ลเกยฺยาม ภควโต สมฺมุขา ฅม
 มีกถํ สวณายาติ ยาจิสุ ฯ

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตฺถ คนฺตุวา “(มยา) เตมาสํ เอก
 วิหารินิ ตถาคตฺสฺส สนฺติกํ เอตฺตเกหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ
 อูปสงฺกมิตฺุ อยฺตฺตฺนฺติ จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ จเปตฺวา เอกโก ว
 สตถาริ อูปสงฺกมิ ฯ

ปารีเลยฺยโก ตํ ทิสฺวา ทณฺฑกํ อาทาย ปกฺขนฺทิตฺิ ฯ

สตถา โอลิเกตฺวา “อเปหิ ปารีเลยฺยก, มา นิวารยิ; พุทฺธรูปฺญฺจา
 โก เอโสติ อาท ฯ โส ตตฺถเวว ทณฺฑํ จนฺทเทตฺวา ปตฺต
 จีวรปฏิกฺคฺคหณฺ อापฺจฺฉิ ฯ เถโร นาทาสิ ฯ

นาโค “สเจ (อຍ ภิกฺขุ) อุกฺคหิตวตฺโต ภวิสฺสติ, (อຍ ภิกฺขุ) สตฺถ
 นิสฺสึทฺนปาสาณผลเก อตฺตโน ปริกฺขาริ น จเปตฺสฺสตีติ จินฺเตสิ ฯ

เถโร ปตฺตจิวริ ภูมียํ จเปสิ ฯ

วตฺตสมฺปนฺนา (.....) หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตฺตโน
 ปริกฺขาริ น จเปนฺติ ฯ

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ ฯ เถโร สตถาริ วนฺทิตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสฺสึทิตฺิ ฯ สตถา “อานนท เอกโก ว อาคโตสฺสีติ ปุจ
 ฉิตฺวา ปญฺจสเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ อาคตภาวํ สุตฺวา “กุหํ ปน เตติ
 วตฺวา, “ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ จเปตฺวา อาคโตมฺหีติ (เถ

เรน) วุตเต, “ปกุโกสาหิ เตติ อห ๑ เถโร ตถา อภาสิ ๑ เต
 ภิกขุ อากนตุวา สตุถารัง วนุทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ ๑

สตถา เตหิ สทฺธิ ปฏฺฐิสนฺถารัง กตฺวา, เตหิ ภิกขุหิ “ภนฺเต
 ภควา พุทฺธสฺสุมาโล เจว จตฺตยสฺสุมาโล จ...., ตุมฺहेหิ เตมาสํ
 เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนฺเตหิ จ ทุกฺกรัง กตฺมํ วตฺตปฏฺฐิวตฺตการโกปี
 มุโขทกทายโกปี (ปฺคุคฺคโล) นาโหสิ มณฺเฑติ วุตเต, “ภิกขเว ปา
 ริเลยฺยกทตฺตินา มม สพฺพกิจฺจานิ กตานิ, เอรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺ
 เตน (ปฺคุคฺคเลน) เอกโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ, (เอวรูปํ สหายกํ)อลภนฺตสฺส (ปฺคุ
 คลสฺส) เอกจาริกภาโว ว เสยฺโยติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คธา
 โย อภาสิ

“สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
 (อตฺตนา) สทฺธิจฺรัง สาธุวิหาริ ธีรัง,
 (โส) อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปฺริสฺสยานิ
 จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา ๑
 โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
 (อตฺตนา) สทฺธิจฺรัง สาธุวิหาริ ธีรัง,

ราชาว รมฺมจํ วิชิตํ ปหาย,
 (ราชา รมฺมจํ วิชิตํ ปหาย เอโก จรณฺโต อิว)
 (โส) เอโก จเร, มาตงฺครณฺเณว นาโค ๑
 (มาตงฺโค นาโค อรณฺเณ ยฺยํ ปหาย เอโก จรณฺโต อิว)

เอกสส จริตฺ เสยโย, นตถิ พาเล สหายตา;
(โส) เอโก จเร, น จ ปาปานิ กยิรา,
อปโปสสุกโก มาตงฺครณฺเณว นาโคติ ฯ
(อปโปสสุกโก มาตงฺโค นาโค อรณฺเณ เอโก จรฺนฺโต อิว)

พลาซ้างปารีไลยกะสิ้นใจเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
“ซ้างร้องให้”

คาลาปรีโยसानเ ปญจสตาปี เต ภิกุชฺ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐหีสุ ฯ
อานนฺตเถโร อนาถปิณฑิกาทิหิ เปลิตํ สาสนํ อารโจะตฺวา “ภนฺเต
อนาถปิณฑิกปมุขา ปญจ อริยสาวกโกฏฺฐิโย ตุมฺหากํ อากมณฺ ปจฺจสี
สนฺตีสฺสึ อาท ฯ

สตุถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตฺตจิวฺรณฺติ .. .ปตฺตจิวฺรํ คาทาเปตฺวา
นิกฺขมิ ฯ นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสิ ฯ ภิกุชฺ ตํ ทิสฺวา
ภควนฺตํ ปุจฺฉีสุ “กึ กโรติ ภนฺเตติ ฯ
“ตุมฺหากํ ภิกุชฺเว ภิกุขํ ทาทุํ ปจฺจาสีสฺสติ, ทิมฺรตฺตํ โข ปนายํ มย
หิ อุปการโก, (มยา) นาสุส จิตฺตํ โกเปตฺุ วฏฺฐติ, ... นีวตฺตถ ภิกุช
เวติ ฯ สตุถา ภิกุชฺ คเหตุวา นีวตฺติ ฯ

หตฺถีปี วนฺสณฺฑํ ปวิสิตฺวา ปนสกทลิลลาทีนินิ นานาผลานินิ สํหริตฺวา
ราสี กตฺวา ปุนทิวเส ภิกุชฺนํ อทาสิ ฯ ปญจสตา ภิกุชฺ สพฺพานินิ
(ผลานินิ) เขเปตฺุ นาสุกฺขีสุ ฯ ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ สตุถา ปตฺตจิวฺร
คเหตุวา นิกฺขมิ ฯ นาโค ภิกุชฺนํ อนฺตรนฺตเรณ คนฺตฺวา สตุถุํ ปุร
โต ติริยํ อฏฺฐาสิ ฯ ภิกุชฺ ตํ ทิสฺวา ภควนฺตํ ปุจฺฉีสุ “กึ กโรติ

ภนฺเตติ ฯ “อัยฺ (นาโค) ภิกฺขเว ตุมฺहे เปเสตฺวา มํ นิวตฺเตตีติ
 ฯ “เอวํ ภนฺเตติ ฯ “อาม (เอวํ) ภิกฺขเวติ ฯ
 อถ นํ สตุถา “ปารีเลยฺยก อิทํ มม อนิวตฺตคฺมณํ, ตว อิมินา
 อตฺตภาเวน ฌานํ วา วิปสฺสนํ วา มคฺคผลํ วา นตฺถิ, ติฏฺฐจฺ ทฺวณฺ
 ติ อาท ฯ

ตํ สตุถวา นาโค มุขเ สฺโณทํ ปกฺขิปิตฺวา โรทฺนุโต ปจฺจโต ปจฺจโต
 อคฺมาสี ฯ โส หิ สตุถารํ นิวตฺเตตฺถํ ลภฺนุโต เตเนว นียาเมน ยาว
 ชีวํ ปฏฺิษคฺเคยฺย ฯ สตุถา ปน ตํ คามุปฺจารํ ปตฺวา

“ปารีเลยฺยก (อัยฺ ภูมิ) อิตฺโต (จฺานโต) ปฏฺุจาย ตว อภูมิ,
 มนุสฺสวาโส (ปเทโส) สปริปฺนุโธ (โหติ), ติฏฺฐจฺ ทฺวณฺติ อาท ฯ
 โส โรทฺมาโน ตตฺถ จตฺวา, สตุถริ จกฺขุปลํ วิชฺหนฺเต, หท
 เยน ผลิเตน กาลํ กตฺวา สตุถริ ปสาเทน ตาวตีสฺภวเน
 ตีสโยชฺนิเก กนกวินาเน อจฺจราสทสฺสมชฺเณ นิพฺพตฺติ ฯ
 “ปารีเลยฺยกเทวปฺตฺโตเตววสฺส (วจฺนํ) นามํ อโหสี ฯ
 สตุถาปี อนฺุพฺพเพน เชตฺวานํ อคฺมาสี ฯ

ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีนุทลขอขมาพระศาสดา

โกสมฺพิกา ภิกฺขุ “สตุถา กิร สาวตฺถิ อากโตติ สตุถวา สตุถารํ
 ขมาเปตฺถํ ตตฺถ อคฺมํสุ ฯ

โกสลราชา “เต กิร โกสมฺพิกา ภณฺฑนการกา ภิกฺขุ

อากัจจนตีสติ สุตวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา “อหํ ภนฺเต เตสํ มม วิ
ชิตํ ปวิสิตุํ น ทสฺสามีติ อาห ๑

“มหาราช สีสฺวณฺดา เต ภิกฺขุ เกวลํ อญฺณมญฺญํ วิวาเทน มม
วจนํ น คณฺหีสฺสุ; อิทานิ (เต ภิกฺขุ) มํ ขมาเปตฺตุ อากัจจนฺติ; (เต
ภิกฺขุ) อากัจจนฺตุ มหาราชาคี ๑

อนาถปิณฑโกปิ “ภนฺเต อหํ เตสํ วิหารํ ปวิสิตุํ น ทสฺสามีติ
วตฺวา ตเถว ภควตา ปฏิภุจิตฺโต ตฺถุหิ อโหสิ ๑ สาวตฺถิยํ อนุปฺปตฺ
ตานํ ปน เตสํ ภควา เอกมฺนฺเต วิวิตฺตํ (จํา) การาเปตฺวา เสนาสนํ
ทาเปสิ ๑ อญฺเเย ภิกฺขุ เตหิ สทุธิ เนว เอกโต นิสิตฺนฺติ น
ติฏฺฐนฺติ ๑ อากตาคตา (ชนา) สตถารํ ปุจฺจนฺติ “กตเม เต ภนฺ
เต ภณฺฑนการกา โกสมฺพิกา ภิกฺขุติ ๑

สตถา “เอเตติ ทสฺเสติ ๑

เต “เอเต (ภิกฺขุ) กิร เต (ภณฺฑนการกา โกสมฺพิกา โหนฺติ), เอเต
กิร เตติ (ถาปนเหตุกํ) อากตาคเตหิ (ชเนหิ) องฺคฺลฺยา ทสฺสฺยมานา
ลชฺชาย สีสํ อุกฺขิปิตฺตุํ อสฺกโกนฺดา ภควโต ปาทุมฺเล นิปชฺชิตฺวา
ภควนฺตํ ขมาเปสฺสุ ๑

สตถา “ภาริยํ โว ภิกฺขเว กตํ; ตฺมฺเห นาม มาทิสฺสฺส พุทฺธสฺส
สนฺติเก ปพฺพชิตฺวาปี, มยิ สามคฺคี กโรนฺเต, มม วจนํ น กริตฺถ,
โปรานกปณฺฑิตาปี วชฺฌปฺปตฺตานํ มาตาปีตฺถนํ โอวาทํ สุตฺวา, เตสฺสุ
ชีวิตา โวโรปฺยมาเนสฺสฺปิ, ตํ อนตฺติกกมิตฺวา ปจฺฉา ทฺวิสฺสุ รมฺมฺเจสฺสุ
รชฺชํ การยีสฺสูติ วตฺวา ปฺนฺเทว ทิฆมาวูกุมารชาตกํ กเถตฺวา “เอวํ
ภิกฺขเว ทิฆมาวูกุมาร มาตาปีตฺถสฺสุ ชีวิตา (ชเนหิ) โวโรปฺยมาเนสฺสฺปิ, เตสํ
โอวาทํ อนตฺติกกมิตฺวา ปจฺฉา พุรหฺมทตฺตสฺส ธีตรํ ลภิตฺวา ทฺวิสฺสุ

กาสีโกสตรฐเจสุ รัชช การสิ, ตุมเหหิ ปน มม วจัน อกรโณ
เตหิ ภารिय(กมม) กตนุติ วตุวา อิม คาคมาห

พระคาถา และ แก้อรรถ

ปเร จ น วิชานนุติ มยเมตถ ยมาม เส (อิติ)

เย จ ตตถ วิชานนุติ ตโต สมฺมนุติ เมธคาคติ ฯ

ตโต (เตสฺ ชนानํ สนฺติกา/ สนฺติกโต)

ตตถ (ปเทศุ) “ปเรติ (ปทสฺส) ปณฺฑิตเต จเปตุวา ตโต อญฺเญ
ภณฺฑทนการกา ปเร นาม ฯ เต (ปเร ชนา) ตตถ สงฺฆมชฺเฌ โก
ลาหฺลํ กรโณตา “มยํ ยมาม เส อฺปรมาม นสฺสาม สสฺตํ สมิปํ
มจฺจุสนฺติกํ คจฺจามาติ น วิชานนุติ (อิติ อตุโถ) ฯ

เย จ ตตถ วิชานนุตีติ (คาคาปาทสฺส): เย ตตถ ปณฺฑิตา
“มยํ มจฺจุสมิปํ คจฺจามาติ วิชานนุติ (อิติ อตุโถ) ฯ

ตโต สมฺมนุติ เมธคาคติ (คาคาปาทสฺส) เอวํ หิ เต ชานนฺตา
โยนิโสมนสิการํ อฺปปาเทตุวา เมธคานํ กลหานํ วุปสฺมาย ปฏิปชฺชน
ติ, อถ (ภาเว สนฺเต) เตสฺ ตาย ปฏิปตฺติยา เต เมธคา สมฺมนุติ
(อิติ อตุโถ) ฯ

อถวา “ปเร จาคิ (ปทสฺส) ปุพฺเพ มยา “มา ภิกฺขเว ภณฺฑนํ (อก
ริตฺถ) อิตฺถาทีนํ (วจนานํ) วตุวา โอวทียมานาปี มม โอวาทสฺส อปฺปฏิคฺคห
ณฺน อมามกา ปเร นาม (เต ปเร ชนา) “มยํ จนฺทาทิวเสน มิจฺจ
คาคํ คเหตุวา เอตฺถ สงฺฆมชฺเฌ ยมาม เส ภณฺฑนาคานํ (การณานํ)
วฺจุทฺฐิยา วายมามาติ น วิชานนุติ ฯ อิทานิ ปน โยนิโส ปจจ

โครงการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาบาลี

เวกขมานา ตตถ ตุมหากัม อนุตเร เย ปณฺทิตปริสา “ปุพฺเพ มยํ
ฉนฺทาทิวเสน วายมนฺตา อโยนิโส ปฏฺิปนฺนาติ วิชานนฺติ, ตโต เตสํ
สนฺติกา เต ปณฺทิตปริเส นิสฺสาย อิมทานิ
กลหสงฺขาทา เมธกา สมฺมณฺตีติ อยเมตฺถ อตฺถโ (ปณฺทิตฺเตน เวทิตพฺ
โพ อิติ ฯ

คาถาปริโยสานเน สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีสุ (อริยพฺเลสุ)
ปติฏฺจหึสูติ ฯ

โกสมฺพิกวตฺถุ (นิฏฺจิตํ)